

РОЛЬ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Оксана Лана,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії технологій професійного навчання
Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0964-7674>

Анотація. Розглянуто аспекти формування екологічної свідомості здобувачів професійної освіти через призму екологічних потреб сучасної України. Визначено роль практичного психолога закладу професійної освіти у процесі формування екологічної свідомості майбутніх фахівців.

Ключові слова: екологічна свідомість, практичний психолог закладу професійної освіти, здобувачі професійної освіти.

THE ROLE OF A PRACTICAL PSYCHOLOGIST IN THE FORMATION OF ENVIRONMENTAL AWARENESS OF PROFESSIONAL EDUCATION STUDENTS

Oksana Lapa,

candidate of pedagogical sciences,
senior researcher of the laboratory of vocational training technologies
of the Institute of Vocational Education
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. Aspects of the formation of environmental awareness of vocational education students through the prism of the ecological needs of modern Ukraine are considered. The role of a practical psychologist of a professional education institution in the process of forming the environmental consciousness of future specialists is determined.

Keywords: environmental awareness, practical psychologist of a vocational education institution, vocational education students.

Із початком загарбницької війни росії на українських територіях нагально постали питання екологічної безпеки довкілля. Як зазначає міністр захисту довкілля та природних ресурсів Руслан Стрілець (2022), за вісім місяців війни збитки довкіллю перевищили 1,373 мільярдів гривень, з яких 927 мільярдів гривень – це матеріальні втрати від забруднення повітря. Обстріли лісів, водних і наземних екосистем, промислових об'єктів, транспортної інфраструктури та будівель, а також пошкодження систем водопостачання, каналізації можуть завдати великої серйозної шкоди з довгостроковим впливом на довкілля та здоров'я людей.

Звичайно, перед майбутніми фахівцями, яких готують у закладах професійної освіти, постане нелегке завдання екологічного відновлення українських територій. Успішне вирішення цієї проблеми можливе за умови успішного формування екологічної свідомості здобувачів професійної

освіти.

У визначенні поняття «екологічна свідомість» ми погоджуємося з думкою Романа Падалки (2018), який розуміє під цим феноменом вищий рівень психічного відображення природного і штучного середовища, внутрішнього світу особистості, рефлексії щодо місця і ролі людини у біологічному, фізичному, хімічному світі та саморегуляцію даного відображення. Водночас екологічна свідомість є складовою світогляду сучасної людини, яка має мотивувати та спонукати до екологічно безпечної діяльності у довкіллі, впливати на сучасний спосіб життя і природокористування усіх громадян суспільства.

Екологічна свідомість на рівні з економічною, моральною, політичною, правовою, науковою, художньою, релігійною та іншими формами складає суспільну свідомість загалом. Одним із важливих завдань сучасної науки є проєктування моделі майбутньої організації українського суспільства як еколого-інформаційного утворення, здатного до гармонійних стосунків з природним середовищем. Розвиток екологічно орієнтованої економіки, застосування екоорієнтованих технологій є найважливішою умовою стабілізації екологічної ситуації в Україні.

Як зазначає Валентина Радкевич (2016), для підготовки майбутнього професіонала необхідна широка імплементація екологічного компонента в зміст професійної освіти, що сприятиме формуванню у здобувачів освіти екологічної культури, уміння творчо й цілеспрямовано використовувати у професійній діяльності екологічні знання, які базуються на принципах сталого розвитку. Таким чином, провідну роль у формуванні екологічної свідомості здобувачів закладів професійної освіти відіграють як викладачі загальноосвітніх і спеціальних дисциплін, так і майстри виробничого навчання, які забезпечують систематичне формування екологічних знань.

Практичні психологи закладів професійної освіти можуть сприяти інтенсивному розвитку екологічної свідомості, забезпечивши психологічний супровід освітнього процесу. Діяльність практичних психологів може впливати на розвиток компонентів екологічної свідомості здобувачів професійної освіти, а саме: когнітивного (формування системи екологічних знань щодо взаємодії людини і природи, цілісної наукової картини світу); емоційного (формування та розвиток емоційно-ціннісного, естетичного, відповідального, дбайливого ставлення до довкілля); поведінкового (формування природоохоронних мотивів, екологічно орієнтованої доцільної поведінки як у професійному, так і соціальному середовищі; формування практичних умінь і навичок щодо покращення екологічного стану довкілля).

У сучасному освітньому процесі закладів професійної освіти застосовуються інтерактивні особистісно орієнтовані технології (наприклад, проблемно-пошукові завдання, ситуаційно-рольові ігри, проєкти), які сприяють усвідомленому ставленню здобувача освіти до навколишнього середовища, дають змогу тренувати екологічно виважену поведінку. Завдяки цим технологіям екологічні норми і вимоги сприймаються здобувачами

освіти як власні та усвідомлені. У свою чергу, практичний психолог через індивідуальні та групові заняття, проєктну діяльність, психологічні техніки і вправи, невербальні техніки, арт-терапію може сприяти активізації емпатії, рефлексії, співпереживання, співчуття щодо навколишнього середовища. Також формуванню екологічної свідомості здобувачів освіти може сприяти активне залучення практичним психологом здобувачів освіти до громадського екологічного руху, волонтерської екологічної діяльності. Отже, активна громадянська позиція, участь у роботі екологічних організацій сприятиме духовному зростанню особистості здобувача професійної освіти, становленню його як висококласного професіонала і свідомого громадянина України.

Отже, роль практичного психолога закладу професійної освіти полягає у забезпеченні психологічного супроводу формування екологічної свідомості здобувачів освіти як змістовного, структурного, організаційно цілісного комплексу психолого-педагогічних заходів, спрямованих на створення умов, сприятливих для розвитку екологічної свідомості та цілісної екологічної культури майбутньої професійної еліти українського суспільства.

Список посилань

Лапа, О., Ямковий, О. (20 жовтня, 2022). Сучасні виклики до якості професійної підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти. *Інноваційна професійна освіта. Випуск 3(4): Професійна освіта для сталого розвитку: виклики в умовах воєнного стану, результати і перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*, 145-148.

Падалка, Р. Г. (2018). *Психологічні особливості розвитку екологічної свідомості молодшого школяра: автореферат*. Кандидат наук. Київ: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова.

Паламарчук, О. М. (2003). *Екологічна свідомість: процес виникнення та динаміка розвитку*. http://ecopsy.com.ua/data/zbirki/2003_01/sb01_49.pdf

Радей, А. С. (2008). *Екологічна свідомість і культура: теоретико-методологічний аспект*. <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/8812/1/15.pdf>

Радкевич, В. (2016). *Екологічна складова професійної освіти в Україні*. https://lib.iitta.gov.ua/710061/1/%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87_%D0%9F%D0%A2%D0%9E_2016_4.PDF

Стрілець, Р. (2022). *Міндовкілля: Від початку війни вже зафіксовано понад 2200 злочинів проти довілля*. <https://www.kmu.gov.ua/news/mindovkillya-vid-pochatku-vijni-vzhe-zafiksovano-ponad-2-200-zlochiviv-proti-dovkillya>